

Pròleg

Candel segueix viu. I si no s'ho creuen, parin atenció al títol d'aquest llibre. I és que *Els altres catalans* va fer fortuna, molta. No només va ser un èxit de vendes –de l'època– en un llunyaníssim Sant Jordi de 1964, sinó que la força expressiva del seu títol impregna tot el que es relaciona amb la temàtica que va posar sobre la taula. Certament, Candel va cridar l'atenció sobre una qüestió fonamental tant des de la perspectiva de la transformació demogràfica i social de la societat catalana, com també pels efectes culturals, socials i polítics que el fenomen migratori tenia i tindria, més encara situats en plena dictadura franquista. Òbviament, tant les anàlisis com els debats en relació amb la immigració venien de lluny i continuarien, com ha compendiat Andreu Domingo en *Catalunya al mirall de la immigració* (2014), però cal admetre que el títol candelià ha quedat fixat d'una manera definitiva com un referent cultural i polític en relació amb la immigració i a la formulació de la identitat catalana.

Situats en la perspectiva del 2022, és encara més evident que el fenomen migratori ha estat una constant històrica de la nostra contemporaneïtat, bé que amb fases especialment marcades, ja sigui a la dècada

de 1920, als decennis de 1960 i 1970, o més endavant a partir del darrer canvi de segle. Un fenomen amb particularitats en cada etapa, també per la diversitat de procedències dels nouvinguts, i perquè l'impacte d'aquesta població immigrada ha estat molt diferent a les distintes comarques catalanes, esdevenint un element fonamental per explicar l'aparició de les àrees metropolitanes de Barcelona i Tarragona. Diferències i distincions que no contradiuen el caràcter constant del fenomen i, per tant, definitori de la nostra societat. Aquestes constatacions podrien semblar sobrereres per a un llibre editat pel Centre d'Estudis de l'Hospitalet, que ha fet bandera de l'estudi del tema des de la seva fundació, amb treballs fonamentals com els de Clara Parramon, Jaume Botey i Joan Camós, entre d'altres, però crec que paga la pena recordar-les per situar l'objecte d'estudi en la seva dimensió real: element definitori.

Precisament pel seu paper central, la immigració ha estat objecte de tota mena d'interpretacions i anàlisis, a vegades amb dificultats per distingir realitats i desitjos, interrelacionat amb qüestions d'identitat que sempre són molt sensibles i fàcilment mani-

pulables en el debat públic. Una temàtica en què difícilment es pot fer un ús neutre dels conceptes. Només com a exemple recent podríem citar la tesi doctoral presentada el 2018 per Karim Joutet a la Sorbonne, *Catalanité et "immigration" espagnole dans le discours politique et intellectuel catalan du XXe. siècle: genèse et évolution*, que es preguntava si era oportú parlar d'immigració referint-se a persones que van arribar a Catalunya procedents d'altres territoris espanyols, sense travessar cap frontera, i optava per posar-lo entre cometes. L'ús o no d'aquestes cometes té ja una significació, en aquest cas sobre com s'entén la comunitat receptora.

No cal insistir que som davant d'una temàtica tant rellevant com complexa, que requereix aproximacions concretes i rigoroses, avançant des dels estudis de cas, més enllà del que és políticament correcte per a uns o altres. I això és el que ha fet en Francisco Javier Rodríguez, endinsant-se en una recerca sobre la immigració en l'onada central del segle XX, centrada en l'àmbit metropolità barceloní, i plantejant-se alhora un enfocament poc transitat fins ara. La proposta és molt suggerent, perquè s'interroga pel paper de la religiositat en l'experiència vital dels immigrants, i de la seva relació amb la comunitat autòctona. I en aquest cas no hi ha només un contrast entre pràctiques religioses diferents entre els llocs d'origen i d'arribada, sinó que la qüestió es planteja en una cronologia en què l'Església catòlica vivia un període especialment convuls, amb elements tan dispars com l'*aggiornamento* del Concili Vaticà II, l'immobilisme de la majoria de la jerarquia catalana i espanyola, però alhora el dinamisme renovador d'una part important de la base catòlica, i en particular

dels capellans més joves. La sacsejada en l'àmbit catòlic i les condicions de vida de les zones de major percentatge d'immigració resultaven ser un còctel explosiu per a l'ordre franquista, però aquest és l'aspecte que la bibliografia ha tractat ja en algunes ocasions, i que en el nostre àmbit territorial va ser objecte preferent d'estudi de Jaume Botey. Sense oblidar la rellevància d'aquest aspecte, Francisco Javier Rodríguez exhuma una gran quantitat de documentació per assenyalar unes relacions complexes, no exemptes de contradiccions. Particularment, m'ha semblat especialment rellevant el contrast que es produïa en ocasions entre la voluntat de replicar pràctiques religioses del lloc d'origen i uns capellans que justament en aquell moment intentaven modificar i fer "més autèntica" la professió de la fe catòlica. Paradoxalment, els qui estaven més a prop per acollir i ajudar en reivindicacions socials als nouvinguts podien alhora no acabar-s'hi d'entendre per les formes de viure la religiositat. No em pertoca ara desvetllar, com a prologuista, la diversitat de situacions que es van produir, perquè el lector les trobarà en les pàgines que segueixen, però sí que puc assegurar que títols d'alguns apartats com "Preocupats i desorientats" o "Mossens en terra estrangera" donen idea de la fluïdesa del debat d'aquells moments, en què no hi havia res gaire clar, on s'anava construint sense haver pogut pensar-hi massa abans. El retrat d'aquest tipus de moment fa el text especialment interessant.

Per acabar, una consideració metodològica. Aquesta recerca no parla dels discursos, sinó de la realitat, o si es vol del contrast entre els discursos i la realitat, i aquesta anàlisi només es pot fer des dels casos concrets.

Fa anys el professor Bernat Muniesa en va dir “baixar a la mina”. El Francisco Javier ha perseguit literalment persones i arxius de difícil accés per trobar informació de la vida quotidiana de les parròquies de cinc municipis del sud del Baix Llobregat. Ha entrevistat persones, ha resseguit la premsa local, les memòries de protagonistes poc coneguts, correspondència personal, etc., que en conjunt aporta una riquesa de fonts molt notable. Documentació exhaustiva i anàlisi d’un grup prou ampli de casos que fan que el seu resultat, qualitatiu, sigui alhora representatiu de la Catalunya metropolitana. Això vol dir que hi ha prou gruix per encabir el relat de situacions particulars sense perdre de vista la voluntat d’oferir una resposta més o

menys generalitzable a la seva pregunta. Només així es pot articular un relat sòlid, i intentar donar resposta a tot de qüestions, com per exemple si hi havia actituds i comportaments diferents entre les parròquies antigues i les de nova creació, o si la personalitat dels capellans era el factor clau, o quin paper hi tenien els autòctons, i molts altres interrogants. Mantenim la incògnita. Val la pena endinsar-s’hi. No ho dubtin. La capacitat comunicativa de l’autor hi ajuda molt.

Carles Santacana i Torres

Agost 2022